

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-yeterlikleri ve Mesleki Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Rahime ÇELİK

Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,

Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Assistant Professor, Fırat University, Faculty of Theology,

Department of Philosophy and Religious Sciences

Elazığ / Turkey

rkavak@firat.edu.tr

orcid.org/0000-0003-4068-4155

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi /Research Article

Geliş Tarihi / Received: 20 Ocak / January 2025

Kabul Tarihi / Accepted: 26 Nisan / April 2025

Yayın Tarihi / Published: 30 Haziran / June 2025

Yayın Sezonu / Pub. Date Season: Haziran / June

Sayı / Issue: 25 **Sayfa /Page:** 255-288

Atıf / Cite as: Çelik, Rahime. “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-yeterlikleri ve Mesleki Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi [Investigation of the Relationship Between Academic Self-Efficacy and Professional Anxiety of Religious Culture and Moral Knowledge Course Teacher Candidates]”. *Amasya İlahiyat Dergisi-Amasya Theology Journal* 25 (June 2025): 255-288.

<https://doi.org/10.18498/amailad.1623387>

İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Telif Hakkı ve Lisans / Copyright & License: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. / Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Investigation of the Relationship Between Academic Self-Efficacy and Professional Anxiety of Religious Culture and Moral Knowledge Course Teacher Candidates

Abstract

In this study, the relationship between academic self-efficacy levels and professional anxiety among prospective Religious Culture and Moral Knowledge (RCMK) teachers was examined. Self-efficacy refers to an individual's belief in their ability to successfully perform a specific task, and it also encompasses one's evaluation of their capability to cope with challenges using their own competencies. This concept holds importance across various fields, including education, where academic self-efficacy is defined as the belief in one's ability to carry out an academic task at a certain level of proficiency. On the other hand, professional anxiety represents the negative emotions that individuals experience regarding the uncertainties and difficulties they may encounter in their current or future professional lives. This type of anxiety originates from factors such as workload, performance expectations, job insecurity, and career development, and can adversely affect job performance. Excessive workload can hinder the timely and effective completion of tasks, potentially leading to psychological problems that threaten mental health. Therefore, the study focused on examining the relationship between academic self-efficacy and professional anxiety. The research was designed and conducted using a quantitative approach, specifically employing the causal-comparative method among quantitative research designs. The relationships between academic self-efficacy and professional anxiety were analyzed in relation to variables such as gender, voluntary enrollment in the department, and academic year. The data collection tools used in the study were the Academic Self-Efficacy Scale and the Professional Anxiety Scale for Preservice Teachers. The population of the study consisted of theology faculty students across Turkey. The sample was drawn from this population using the simple random sampling method, which is a commonly used technique in scientific research that allows all individuals in the population an equal chance of selection. The Faculty of Theology at Firat University was chosen as the study site, and an appropriate statistical formula was applied to calculate the sample size. Based on the defined population size and the accepted margin of error, the sample size was calculated, and the number of selected participants was deemed sufficient. The

study involved 400 preservice teachers enrolled at Fırat University Faculty of Theology, including 120 male and 280 female students. Data analysis was performed using the SPSS-22 software. Mean total scores of the teacher candidates regarding their academic self-efficacy and professional anxiety were calculated. The data were tested using t-tests, one-way analysis of variance (ANOVA), and simple linear regression analysis. According to the results, RCMK preservice teachers exhibited a moderate level of academic self-efficacy. Among the sub-dimensions, female participants scored higher than males in the Social Status dimension. It was found that the participants had high levels of professional anxiety, with the "Appointment-Oriented Anxiety" sub-dimension showing the highest mean score. Female participants had higher average academic self-efficacy scores than their male counterparts, whereas male participants reported higher levels of professional anxiety than females. It was also determined that those who had voluntarily chosen the department exhibited higher academic self-efficacy. Furthermore, fourth-year students had higher levels of academic self-efficacy compared to preparatory class students. It was found that the professional anxiety levels of RCMK preservice teachers significantly predicted their academic self-efficacy levels. Additionally, a statistically significant but weak correlation was observed between the participants' professional anxiety scores and their academic self-efficacy scores. The study revealed that the professional anxiety experienced by RCMK preservice teachers significantly affected their academic self-efficacy levels, indicating a statistically significant yet low-level relationship between the two variables.

Keywords: Religious Education, Religious Culture and Moral Knowledge Teaching, Self-Efficacy, Academic Self-Efficacy, Professional Anxiety.

Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-yeterlikleri ve Mesleki Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Öz

Bu araştırmada, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi öğretmen adaylarının akademik öz-yeterlik düzeyleri ile mesleki kaygı arasındaki ilişki incelenmiştir. Öz-yeterlik, bireyin belirli bir görevi başarıyla yerine getirebileceğine dair inancını ifade ederken, aynı zamanda kişinin kendi yetilerini kullanarak zorluklarla başa çıkabileceğine yönelik değerlendirmesini de kapsamaktadır. Bu kavram, farklı

alanlarda olduğu gibi eğitim bağlamında da önemli olup, akademik öz-yeterlik bireyin akademik bir görevi belirli bir yeterlilik düzeyinde gerçekleştirebilme inancı olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan, mesleki kaygı; bireylerin mevcut ya da gelecekteki mesleki yaşamlarında karşılaşılabilecekleri belirsizlikler ve zorluklara dair hissettikleri olumsuz duyguları ifade etmektedir. Bu kaygı türü, iş yükü, performans beklentisi, iş güvencesizliği ve kariyer gelişimi gibi unsurlardan kaynaklanmakta olup bireyin mesleki performansı üzerinde olumsuz etkiler yaratabilmektedir. Aşırı iş yükü, görevlerin zamanında ve verimli şekilde yerine getirilmesini zorlaştırmakta, bu durum ise bireyin ruhsal sağlığını tehdit eden psikolojik sorunlara neden olabilmektedir. Bu nedenle çalışmada akademik öz-yeterlik ile mesleki kaygı arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırma nicel desenle planlanıp yürütülmüştür. Nicel araştırma desenlerinden nedensel araştırma yöntem olarak kullanılmıştır. Cinsiyet, öğrenim görülen bölüme isteyerek gelip gelmeme durumları ve sınıfa göre akademik öz-yeterlik ve mesleki kaygı değişkenleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Veri toplama aracı olarak Akademik Öz-yeterlik Ölçeği ve Öğretmen Adaylarına Yönelik Mesleki Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Bu araştırmanın evrenini Türkiye genelinde öğrenim gören ilahiyat fakültesi öğrencileri oluşturmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise bu evrenden, basit rastgele örnekleme yöntemiyle belirlenen bir öğrenci grubundan meydana gelmektedir. Bu yöntem, bilimsel araştırmalarda sıkça tercih edilen ve katılımcıların evrendeki tüm bireyler arasından eşit olasılıkla seçilmesini öngören bir örnekleme tekniğidir. Araştırmanın uygulama alanı olarak Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi belirlenmiş ve örneklem büyüklüğünü hesaplamak amacıyla uygun istatistiksel formül kullanılmıştır. Belirlenen evren büyüklüğü ve kabul edilen hata payı doğrultusunda örneklem büyüklüğü hesaplanmış ve elde edilen sonuç doğrultusunda seçilen katılımcı sayısının yeterli olduğu değerlendirilmiştir. Çalışmaya Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğrenim görmekte olan 120'si erkek ve 280'i kız olmak üzere toplam 400 öğretmen adayı katılmıştır. Verilerin analizinde SPSS-22 programı kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının akademik öz-yeterlikleri ve mesleki kaygılarına ilişkin toplam puan ortalamaları hesaplanmıştır. Veriler t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve basit doğrusal regresyon analizi ile test edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre DKAB öğretmen adaylarının akademik öz-yeterlikleri orta seviyededir. Alt faktörlerde ise Sosyal Statü boyutunda kadın öğretmen adaylarının erkeklerden

daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu görülmüştür. Araştırmada katılımcıların mesleki kaygı puanlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Araştırmada katılımcıların mesleki kaygı puanlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Alt faktörlere bakıldığında ise “Atanma Merkezli Kaygı” boyutunun en yüksek ortalamaya sahip olduğu bulunmuştur. Araştırmaya katılan kadın katılımcıların akademik öz-yeterlik ortalamaları erkek katılımcılara oranla daha yüksek çıkmıştır. DKAB öğretmen adaylarından erkek katılımcıların kadın katılımcılara nazaran mesleki kaygılarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bölüme isteyerek gelen öğretmen adaylarının akademik öz-yeterliklerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan DKAB öğretmen adaylarının hazırlık sınıfına nazaran 4. Sınıfta olanların daha yüksek düzeyde akademik öz-yeterliğe sahip oldukları belirlenmiştir. DKAB Öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının akademik öz-yeterliklerini istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Ayrıca katılımcıların mesleki kaygı puanları ile akademik öz-yeterlik puanları arasında yine istatistiksel olarak anlamlı ve düşük düzeyde bir ilişki bulunmaktadır. DKAB öğretmen adaylarının yaşadıkları mesleki kaygıların, onların akademik öz-yeterlik düzeylerini anlamlı bir şekilde etkilediği belirlenmiştir. Araştırmada, bu kaygıların öz-yeterlik üzerinde belirli bir etkisi olduğu ve aralarındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı ancak düşük düzeyde olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmenliği, Öz-yeterlik, Akademik Öz-yeterlik, Mesleki Kaygı.

Giriş

Eğitim süreçlerinde bireylerin psikolojik özellikleri, akademik başarı ve mesleki gelişim üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir. Özellikle öğretmen adaylarının mesleki yaşantılarına hazırlanma sürecinde sahip oldukları inançlar, bu sürecin verimliliğini doğrudan etkilemektedir. Bu konuda önemli görüşleri olan kuramcılardan biri Albert Bandura’dır.

Albert Bandura, davranışı yönlendiren ve düzenleyen süreçleri açıklamaya çalışan Sosyal Bilişsel Teori’nin öncü isimlerindendir. Bu teori, dışsal sosyal sistemler ile içsel öz-etki faktörlerin insan davranışını

oluşturduğunu ileri sürmektedir.¹ Bu öz-etki faktörlerinden biri Albert Bandura tarafından ileri sürülen öz-yeterliktir.² Bandura, 1970'lerin sonlarında insan hayatında öz-yeterlik kavramını ileri sürerek bu kavramın önemini araştırmaya yönelmiştir. Bu araştırmaların sonunda Bandura, bu kavramı "bireyin belli bir performansı gösterebilmek için gerekli etkinlikleri organize edip başarılı olarak, yapma kapasitesi hakkında kendine ilişkin yargısı" olarak tanımlamıştır.³ Buna göre öz-yeterlik kavramı, bireyin bir işi başarabilmesine dair kendi inancını ifade etmektedir. Öz-yeterlik kavramı ayrıca, kişinin olaylarla baş edebilme noktasında kendisi hakkındaki yargısını içerir. Yani öz-yeterlik, bireyin kendi becerilerini nasıl kullanacağına dair inancıdır.⁴ Bandura, öz-yeterliği yüksek bireylerin bir sorunla karşılaştığında, çaba göstererek sebat edeceğini ve hedefe ulaşmak için mücadele edeceğini, buna karşılık öz-yeterliği düşük bireylerin ise bir problemle karşılaştıklarında geri çekilip pes edeceğini ve vasata razı olacağını savunmaktadır.⁵ Öz-yeterlik, kişinin bir işi yapabileceğine dair inancını içermekle kendisine atfedilen bir görevi yerine getirebileceğine olan inancını da ifade eder.⁶ Öz-yeterlik kavramı ile Bandura, insana başarı yolunda aktif bir rol vererek insanın başarma potansiyelini ve kendisine olan inancını ortaya çıkarmıştır.⁷

¹ Dale H. Schunk - Frank Pajares, "The Development of Academic Self-Efficacy", *Development of Achievement Motivation*, ed. Allan Wigfield - Jacquelynne S. Eccles (San Diego: Academic Press, 2002), 15-31; Paul Van Lange vd., "Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective", *Handbook of Theories of Social Psychology: Volume 1* (London: SAGE Publications Ltd, 2012).

² Albert Bandura, *Self-Efficacy: the Exercise of Control* (Newyork: Fremann, 1997).

³ Bandura, *Self-Efficacy: the Exercise of Control*.

⁴ Razieh Tadayon Nabavi - Mohammad Sadegh Bijandi, "Bandura's Social Learning Theory & Social Cognitive Learning Theory", *Theories of Developmental Psychology*, (2012), 1-24.

⁵ Bandura, *Self-Efficacy: the Exercise of Control*.

⁶ Steven V. Owen - Robin D Froman, "Development of a College Academic Self-Efficacy Scale.", *The Annual Meeting of the National Council on Measurement in Education, New Orleans*, (1988), 1-8.

⁷ Sevra Su Tathioğlu, "Öğrenmeye Sosyal- Bilişsel Bir Bakış: Albert Bandura", *Sosyoloji Notları* 5/1 (2021), 15-30.

Sonuç olarak öz-yeterlik, bireyin belirli bir alanda ne kadar iyi performans göstereceğinin en güçlü motivasyonel yordayıcılarından biridir.⁸ Bu sebeple öz-yeterlik, kişinin hayatındaki olaylar üzerinde önemli derecede kontrol edebileceği inancını içerir.⁹

Bandura'ya göre öz-yeterlik inancı insanın zihinsel işleyişinin merkezinde yer alır. Buna göre, bireyin bir görevi yerine getirmek için sadece bilgi ve becerisi yeterli değildir. Aynı zamanda birey, zorlu koşullar altında gerekli davranışları başarıyla yerine getirebileceğine dair inanca da sahip olmalıdır. Dolayısıyla, bir işin başarılı olmasında en etkili yaklaşım, beceriler ve yeterlilik yanında başarmaya olan inancı gerektirir. Bu iki bileşen, bireyler büyüdükçe ve öğrendikçe birlikte gelişir.¹⁰ Bandura çalışmaları sonucunda, öz-yeterlik seviyesinin bir bireyin aktivite, çaba ve sebat seçimini etkilediğini öne sürmüştür. Belirli bir görevi yerine getirmek için düşük öz-yeterliliğe sahip kişiler bundan kaçınabilirken, kendilerini yeterli gören kişilerin başarıma olasılığı daha yüksektir.¹¹ Kendilerini etkili hisseden bireylerin, yeteneklerinden emin olmayanlara göre zorluklar karşısında daha fazla çaba göstererek sebat ettikleri varsayılmaktadır.¹² Bu nedenle, başarı için bireylerin, dayanıklılıkla bir araya gelen güçlü bir öz-yeterlilik duygusuna ihtiyaçları vardır.¹³

Öz-yeterlik teorisi, insanların yeterlik inançlarını değerlendirmek için dört temel kaynaktan etkilendiğini ileri sürmektedir¹⁴:

⁸ Peter A Heslin - Ute-Christine Klehe, "Self-efficacy", *Encyclopedia Of Industrial/Organizational Psychology*, SG Rogelberg, ed 2 (2006), 705-708.

⁹ Dale H. Schunk - Maria K. DiBenedetto, "Academic Self-Efficacy", *Handbook of Positive Psychology in Schools* (Routledge, 2022), 268-282.

¹⁰ Albert Bandura, "Self-Efficacy: Toward a Unifying Theory of Behavioral Change.", *Psychological Review* 84/2 (1977), 191; Albert Bandura, "Social Foundations of Thought and Action", *Englewood Cliffs, NJ* 1986/23-28 (1986), 2; Bandura, *Self-Efficacy: the Excercise of Control*.

¹¹ Bandura, "Self-Efficacy: toward a Unifying Theory of Behavioral Change."

¹² Bandura, "Self-Efficacy: toward a Unifying Theory of Bhavioral Change."; Bandura, *Self-Efficacy: the Excercise of Control*.

¹³ Bandura, *Self-Efficacy: the Excercise of Control*.

¹⁴ Bandura, "Self-efficacy: toward a Unifying Theory of Behavioral Change."

a. Başarıya İlişkin Doğrudan Yaşantılar: Bu dört kaynaktan en önemlisi başarıya ilişkin doğrudan yaşantılar ve deneyimlerdir. Çünkü bunlar bir bireyin başarılı olmak için gerekli kişisel öz kaynaklarını göstermektedir.¹⁵ Geçmiş yaşamında başarı deneyimleri yüksek olan bireylerin öz-yeterlik seviyeleri yüksekken, yanlışları fazla olan bireylerin öz-yeterlik seviyeleri düşüktür.¹⁶

b. Başkalarının Gözlemlenmesi: Bireyler kendi yaşadıkları deneyimler dışında, başkalarının başarılarını ve başarısızlıklarını gözlemleyerek de öğrenebilirler. Bu tür bir gözlem de kişinin öz-yeterlik seviyesini olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilir.¹⁷

c. İkna Biçimleri: Aktarılan bir bilgi veya deneyim, kaynağı başkalarından gelen sözel bir ikna yöntemi olup öz-yeterliğe etki edebilir. Bu tür bir sözel ikna, öğrencilerin zor durumlarla başa çıkabileceklerine inanmalarına yardımcı olmak için akademik ortamlarda yaygın olarak kullanılmaktadır.¹⁸

d. Psikolojik ve Fizyolojik Durumlar: Bireyin öz-yeterlik kazanmasında duygusal ve fizyolojik geri bildirimler önemlidir.¹⁹

Öz-yeterlik kavramının farklı alanlarda kullanımı söz konusudur. Bunlardan biri akademik öz-yeterliktir.²⁰ Akademik öz-yeterlik “akademik bir görevi belirli bir seviyede yapma inancı” olarak tanımlanmaktadır.²¹ Daha geniş anlamda akademik öz-yeterlik, akademik ortamlarda belirlenen düzeylerde öğrenme veya eylemleri gerçekleştirme

¹⁵ Anthony R. Artino, “Academic Self-Efficacy: from Educational Theory to Instructional Practice”, *Perspectives on Medical Education* 1 (2012), 76-85.

¹⁶ Albert Bandura, *Self-Efficacy: the Exercise of Control* (Newyork: Fremann, 1997).

¹⁷ Bandura, *Self-Efficacy: the Exercise of Control*.

¹⁸ Bandura, *Self-Efficacy: the Exercise of Control*; Anthony R Artino, “Academic Self-Efficacy: from Educational Theory to Instructional Practice”, *Perspectives on Medical Education* 1 (2012), 76-85.

¹⁹ Bandura, *Self-Efficacy: the Exercise of Control*.

²⁰ Gülay Ekici, “Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği: Türkçeye Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 43/43 (2012).

²¹ Dale H Schunk, “Self-Efficacy and Academic Motivation”, *Educational Psychologist* 26/3-4 (1991), 207-231.

konusunda algılanan yetenekleri ifade eder.²² Araştırmalar, akademik öz-yeterlik ile akademik başarı arasında pozitif ilişki olduğunu göstermektedir.²³ Akademik öz-yeterliği yüksek öğrenciler daha başarılı olmakla birlikte, düşük olan öğrencilere göre etkili öğrenme stratejilerini daha iyi kullanabilmektedirler.²⁴

Akademik öz-yeterlik kadar bireyin eğitim sürecinde karşılaştığı duygusal zorluklar da dikkate değerdir; bu noktada kaygı ön plana çıkmaktadır. Kaygı, sözlükte “genellikle kötü bir şey olacakmış düşüncesiyle ortaya çıkan ve sebebi bilinmeyen gerginlik duygusu” olarak tanımlanmıştır.²⁵ Kaygı kavramı, korku, üzüntü, utanç ve öfke gibi duyguların en az ikisini ve değişen durumlarda daha fazlasını içeren duygu örüntüsü olarak tanımlanmaktadır.²⁶ Bununla birlikte kaygı; özgüvensizlik, mutsuzluk, çekingenlik gibi pek çok olumsuz duyguyu beraberinde getiren kritik bir duygu durumudur.²⁷

Kaygı duygusunun insan doğasında farklı tezahürleri mevcuttur. Bunlardan biri, bireyin geçimini sürdürmesi için yaptığı mesleğine yönelik olumsuz beklentilerdir. Mesleki kaygı olarak adlandırılan bu kaygı türünde, bireylerin yaptıkları veya gelecekte yapmayı düşündükleri meslekte karşılaşılabilecekleri zorluklara ve belirsizliklere ilişkin

²² Artino, “Academic Self-Efficacy: from Educational Theory to Instructional Practice”.

²³ Schunk, “Self-Efficacy and Academic Motivation”; Dale H. Schunk, “Self-Efficacy, Motivation, and Performance”, *Journal of Applied Sport Psychology* 7/2 (1995), 112-137; Bandura, “Self-Efficacy: toward a Unifying Theory of Behavioral Change.”; Roger Yao Klomegah, “Predictors of Academic Performance of University Students: An Application of the goal Efficacy Model.”, *College Student Journal* 41/2 (2007), 407-416.

²⁴ Hatice Güzel, “Lise Öğrencilerinin Akademik Öz-yeterlik İnanç Düzeylerinin İnternet Kullanımı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi* 11 (2019), 225-245.

²⁵ “kaygı ne demek TDK Sözlük Anlamı” (Erişim 03 Ağustos 2024).

²⁶ Carroll E. Izard - Sandra Buechler, “Aspects of Consciousness and Personality in Terms of Differential Emotions Theory”, *Theories of Emotion* (Elsevier, 1980), 165-187.

²⁷ C. Kyriacou - J. Sutcliffe, “Teacher Stress and Satisfaction”, *Educational Research* 21/2 (Şubat 1979), 89-96.

hissettikleri olumsuz düşünceler tanımlanmıştır.²⁸ Mesleki kaygı; iş yükü, performans baskısı, iş güvencesi eksikliği ve kariyer gelişimi konusunda bireylerin yaşadıkları kaygıları içermekte olup, bireyin iş performansı üzerinde olumsuz etkiye sahiptir.²⁹ Fazla iş yükü, görevlerin vaktinde ve etkili bir şekilde yapılmasına engel olmakta ve bu durum, psikolojik problemlere yol açabilmektedir.³⁰

Mesleki kaygılardan öğretmenlere ait olan kaygı türleri; bireyin kendisinden kaynaklanan “ben merkezli kaygılar, görev odaklı ve öğrenci odaklı kaygılar” olmak üzere üçe ayrılmaktadır: Ben-merkezli kaygı; öğretmen adayının, mesleğini başarı ile yapıp yapamayacağına yönelik endişesidir. Görev-merkezli kaygı öğretmen adayının iyi bir öğretici olma konusundaki kaygısını içermektedir. Öğrenci-merkezli kaygı ise öğretmen adayının öğrencilerin bilişsel ve duyuşsal ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamayacağına yönelik taşıdığı endişelerdir.³¹ Kaygılı olma hali öğretmende yorgunluk, gerginlik ve tükenmişlik hissi gibi durumlara yol açmaktadır.

Öğretmen adaylarında ise mesleki kaygı durumu lisans eğitimi ve mesleğe hazırlık döneminde başlamaktadır.³² Ülkemizde iş bulma olanakları açısından yaşanan sıkıntılar, mesleğe başlama koşulları ve meslek sürecinde yaşanan durumlar akademik başarının öğrenci açısından daha önemli bir hale gelmesine neden olmuş ve öğrencilerde kaygı düzeyini artırmıştır.³³ Ayrıca öğretmen adayları meslek hayatları sırasında öğrenme sürecini nasıl yürütecekleri konusunda kaygı yaşamaktadır. Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) ve mülakat sistemi

²⁸ Merve Gerçek, “Mesleki Kaygı ve Kariyer Uyumluluğu Arasındaki İlişkiler: Öğretmen Adayları Açısından Bir İnceleme”, *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 20/2 (27 Aralık 2018), 297-312.

²⁹ Kyriacou - Sutcliffe, “Teacher Stress and Satisfaction”.

³⁰ Cary L Cooper vd., *Organizational Stress: A Review and Critique of Theory, Research, and Applications* (London: Sage, 2001).

³¹ Frances F. Fuller, “Concerns of Teachers: A Developmental Conceptualization”, *American Educational Research Journal* 6/2 (1969), 207-226.

³² Gerçek, “Mesleki Kaygı ve Kariyer Uyumluluğu Arasındaki İlişkiler”.

³³ Acar Baltaş, *Üstün Başarı* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 1993).

öğretmen adaylarında kaygıyı artıran etkenler arasında yer almaktadır.³⁴ Bu süreçlerden etkilenen fakültelerden biri de İlahiyat fakülteleridir. Son dönemlerde İlahiyat fakültelerinde mezun sayısının artması ve KPSS’de meydana gelen değişimler din eğitimi öğretmen adaylarını da etkilemiştir. İlahiyat Fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada öğrencilerin yaşadıkları kaygıların en büyük nedeni iş bulamama olarak belirtilmiştir.³⁵ Milli Eğitim Bakanlığı’nın DKAB öğretmeni alımı için belirlediği kontenjan sayısının mezun sayısından düşük olması nedeni ile atama puanları giderek yükselmektedir. Bu durumun DKAB öğretmen adaylarında kaygıya sebep olduğunu söylemek mümkündür.³⁶

Öğretmen adaylarının yaşadığı mesleki kaygıyı etkileyen faktörlerden biri de bireyin akademik öz-yeterlik düzeyidir. Öz-yeterlik seviyesi, bilgi ve tecrübelerin toplanması, değerlendirilmesi ve bütünleştirilmesi sonucu gelişir. Bu doğrultuda öz-yeterlik seviyesi yüksek bireyler değişime ayak uydurabilirken düşük olan bireyler uyum sorunu çekebilmektedirler. Öz-yeterlik seviyesi bireylerin duygusal tepkileri üzerinde de etkili olabilmektedir. Nitekim öz-yeterliği yüksek olan bireyler, kendi yeteneklerinin farkında olarak, zor durumlar karşısında soğukkanlılığını kaybetmeden kendinden emin bir şekilde problem çözmeye odaklanmaktadır. Bunun sonucu olarak da yüksek öz-yeterlik, başarıyı artırıcı yönde etki etmektedir. Kendi yeteneklerine yüksek derecede güvenen insanlar, zor görevlerin üstesinden daha kolay bir şekilde gelebilirler.³⁷ Yeteneğinin farkında olmayan ve kaygı

³⁴ Rabia Arslan vd., “Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”, *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 12/1 (25 Ocak 2023), 161-171.

³⁵ Mevlüt Kaya - Kübra Varol, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri ve Kaygı Nedenleri (Samsun Örneği)”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/17 (Eylül 2004), 31-63.

³⁶ İrfan Erdoğan, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları ile Mesleki Kaygıları Arasındaki İlişki”, *Eskiye* 45 (Eylül 2021), 797-818.

³⁷ Schunk - Pajares, “The Development of Academic Self-Efficacy”; Bandura, “Self-Efficacy: toward a Unifying theory of Behavioral Change.”; Bandura, *Self-Efficacy: the Exercise of Control*; Artino, “Academic Self-Efficacy: from Educational Theory to Instructional Practice”.

durumunu yönetemeyen bireyler ise görevi başarıyla tamamlama konusunda sorun yaşamaktadır. Bu bilgi ışığında “akademik öz-yeterlik ve mesleki kaygı” arasındaki ilişkiye bakıldığında akademik öz-yeterlik düzeyi yüksek olan öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin daha düşük olduğu görülmektedir.³⁸ Bu nedenle hem kaygının hem de öz-yeterliğin mesleki yetkinlik açısından önemli bir rol oynadığını söylemek mümkündür. Mesleki kaygı, öğretmen adaylarının yaşadığı önemli bir sorun olup, bu kaygı ile akademik öz-yeterlik arasındaki ilişkinin belirlenmesi önem arz etmektedir.

Eğitim sürecinde öğretmen adaylarının öz-yeterlikleri hem akademik başarıları hem de mesleki gelişimleri üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu söylemek mümkündür. Öz-yeterlik seviyesinin yüksek olması, öğretmen adaylarının karşılaştıkları zorluklarla başa çıkabilme yeteneklerini artırırken, mesleki kaygı düzeylerini azaltma yönünde etki edebilir. Bu bağlamda, DKAB öğretmen adaylarının “akademik öz-yeterlikleri ile mesleki kaygıları” arasındaki ilişkinin anlaşılması önemlidir.

İlgili literatürde öz-yeterlik ve mesleki kaygı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar olduğu görülmüştür. Çalışmalar, akademik öz-yeterlik ile mesleki kaygı arasında anlamlı bir ters ilişki olduğunu tutarlı bir şekilde göstermektedir.³⁹ Daha yüksek akademik öz-yeterlilik düzeyleri daha düşük mesleki kaygı düzeyleri ile ilişkilidir. Bu doğrultuda akademik öz-yeterliğin mesleki kaygının anlamlı bir

³⁸ Sabahattin Deniz - Canses Tican, “Öğretmen Adaylarının Öğretmen Öz-Yeterlik İnançları ile Mesleki Kaygılarına Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi”, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 17/4 (Aralık 2017), 1838-1859.

³⁹ Vildan Donmuş vd., “Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-yeterlikleri ve Mesleki Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14/37 (Mart 2017); Hüseyin Ünlü - Mustafa Kayıhan Erbaş, “Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-yeterlikleri ve Mesleki Kaygıları”, *Türkiye Spor Bilimleri Dergisi* 2/1 (2018), 15-25; Burhan Çınar - Uysal Yenipınar, “Turizm Rehberliği Bölümü Öğrencilerinde Genel Öz Yeterlilik Algısı, Mesleki Kaygı ve Mesleği Yapma Niyeti İlişkisi”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi* 30/3 (06 Aralık 2019), 153-162.

yordayıcısı olduğu bulunmuştur.⁴⁰ Ayrıca, akademik öz-yeterlik, mesleği sürdürme niyetiyle pozitif korelasyon gösterirken, mesleki kaygı zayıf bir negatif korelasyon göstermektedir.⁴¹ Bu bulgular, mesleki kaygıyı azaltmak ve kariyer hazırlığını iyileştirmek için öğretmen eğitim programlarında akademik öz-yeterliliği artırmanın önemini vurgulamaktadır.

İlgili literatüre bakıldığında, DKAB adaylarının mesleğe yönelik tutumları ile kaygıları arasındaki ilişkiyi inceleyen,⁴² akademik öz-yeterlikleri ile üst bilişsel farkındalıklarını inceleyen⁴³, beklenti ve sorunlarını irdeleyen,⁴⁴ akademik erteleme davranışları ile akademik öz-yeterlikleri arasındaki ilişkiyi araştıran⁴⁵ ve sürekli kaygı düzeylerini inceleyen⁴⁶ çalışmaların olduğu görülmüştür. Bu çalışmada ise DKAB öğretmen adayları özelinde akademik öz-yeterlik ile mesleki kaygı arasındaki ilişkinin anlaşılması hedeflemektedir. Yapılan çalışmanın ilgili literatürü genişleteceği ve alana katkı sunacağı düşünülmektedir. Bu çalışmanın problem cümlesini “DKAB Öğretmen adaylarının akademik öz-yeterlikleri ile mesleki kaygıları arasındaki ilişki nedir?” sorusu oluşturmaktadır.

Araştırmanın hipotezleri aşağıdaki şekilde ifade edilmiştir:

⁴⁰ Donmuş vd., “Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-yeterlikleri ve Mesleki Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”; Ünlü - Erbaş, “Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-yeterlikleri ve Mesleki Kaygıları”.

⁴¹ Çınar - Yenipınar, “Turizm Rehberliği Bölümü Öğrencilerinde Genel Öz-Yeterlilik Algısı, Mesleki Kaygı ve Mesleği Yapma Niyeti İlişkisi”.

⁴² Erdoğan, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları ile Mesleki Kaygıları Arasındaki İlişki”.

⁴³ Cemil Osmanoğlu - Mustafa Ulu, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-Yeterlik ve Üstbilişsel Farkındalıklarının İncelenmesi”, *Bilimname* 51 (Nisan 2024), 87-146.

⁴⁴ Mehmet Ali Kirman - Rıdvan Demir, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Beklenti ve Sorunları: Mustafa Kemal Üniversitesi Örneği”, *Antakiyat* 1/1 (Kasım 2018), 1-21.

⁴⁵ Recep Uçar - Aysegül Semerci, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Akademik Erteleme Davranışları ile Akademik Öz-yeterlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Tokat İlmîyat Dergisi* 12/2 (31 Aralık 2024), 552-582.

⁴⁶ Kaya - Varol, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri ve Kaygı Nedenleri (Samsun Örneği)”.

1. Katılımcıların akademik öz-yeterlik ve mesleki kaygı değişkeni için betimsel istatistik sonuçları nelerdir?

2. Katılımcıların akademik öz-yeterlikleri ile mesleki kaygıları cinsiyetlerine ve sınıflarına bağlı olarak farklılaşmakta mıdır?

3. Katılımcıların akademik öz-yeterlikleri ile mesleki kaygıları bölüme isteyerek gelip gelmeme durumuna bağlı olarak farklılaşmakta mıdır?

4. Katılımcıların mesleki kaygıları akademik öz-yeterlik algılarını yordamakta mıdır?

1. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma, nicel desenle planlanıp yürütülmüştür. Bu araştırmada nicel araştırma desenlerinden nedensel araştırma yöntem olarak kullanılmıştır. Çalışmada DKAB öğretmen adaylarının “akademik öz-yeterlikleri ve mesleki kaygı düzeyleri” arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır. Cinsiyet, öğrenim görülen bölüme isteyerek yerleşme durumu ve sınıf düzeyi değişkenlerine göre, akademik öz-yeterlik ile mesleki kaygı arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışmada ilişkisel tarama modellerinden nedensel karşılaştırma yöntemi kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli, “iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modeli”dir. “İnsan grupları arasındaki farklılıkların neden ve sonuçlarını katılımcı ve koşullara müdahale etmeden tespit etmeyi hedefleyen çalışmalara” ise nedensel karşılaştırma araştırması denilmektedir.⁴⁷

1.1. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu çalışmadaki veriler 2024-2025 eğitim-öğretim yılı güz döneminde 01.11.2024-01.12.2024 tarihleri arasında toplanmıştır. Bu araştırmanın evrenini, Türkiye'deki ilahiyat fakültelerinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, bu evrenden basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen 400 öğrencidir. Bu örnekleme yöntemi, bilimsel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir. Basit rastgele örnekleme yöntemi, “toplam olası katılımcı sayısı arasından belirli sayıda katılımcının seçilmesini” ifade etmektedir. Fırat Üniversitesi

⁴⁷ Şener Büyüköztürk vd., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi, 2017).

İlahiyat Fakültesi öğrencileri araştırmanın çalışma evrenini oluşturmaktadır. Çalışmada örneklem büyüklüğünü bulmak amacı ile $n_0 = (t^2 pq)/d^2$ formülü kullanılmıştır. N (evren) = “1980”⁴⁸ için 0.5 sapma miktarı esas alınmıştır. Hesaplama sonucu örneklem büyüklüğünün yaklaşık 384 olması gerektiği tespit edilmiştir. Bu noktada araştırmadaki örneklem sayısının (400) yeterli olduğuna karar verilmiştir.⁴⁹ Bu çalışmaya Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğrenim görmekte olan 120’si erkek ve 280’i kız olmak üzere toplam 400 öğretmen adayı katılmıştır.

1.2. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veri toplamak amacıyla iki tane ölçme aracı kullanılmıştır: Bunlardan ilki Ekici tarafından 2012 yılında geliştirilen Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği’dir.⁵⁰ Ölçek yetişkinler için tasarlanmıştır. Bu ölçek 33 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alpha katsayısı orijinalinde 0,93’tür. Alt boyutların güvenirlik katsayıları aşağıdaki Tablo 1’de verilmiştir:⁵¹

Alt Boyutlar	Güvenirlik Katsayısı (Cronbach Alpha)
Sosyal Statü Boyutu	.88 ($\bar{x}$ =4,16; sd.=,98)
Bilişsel Uygulamalar Boyutu	.82($\bar{x}$ =3,96; sd.=1,17)
Teknik Beceriler Boyutu	.90($\bar{x}$ =4,03; sd.=,93)

Tablo 1: Alt Boyutlara Ait Güvenirlik Katsayıları

Bu çalışmada ise güvenirlik katsayısı ölçek geneli için ,93 ($\bar{x}$ =93,03; sd.=17,422); “Sosyal Statü” için ,794 ($\bar{x}$ = 26,80; sd.=6,591); “Bilişsel Uygulamalar” için ,863 ($\bar{x}$ = 56,08; sd.=10,804) ve “Teknik Beceriler” için ise ,437 ($\bar{x}$ =10,15; sd.=2,579) olarak hesaplanmıştır.

⁴⁸ “Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi” (Erişim 26 Ekim 2024).

⁴⁹ Büyükköztürk vd., *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*.

⁵⁰ Ekici, “Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği: Türkçeye Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”.

⁵¹ Gülay Ekici, “Akademik Öz-Yeterlik Ölçeği: Türkçeye Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması”, *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 43/43 (2012).

İkinci veri toplama aracı Cabı ve Yalçınalp tarafından 2013 yılında geliştirilen Öğretmen Adaylarına Yönelik Mesleki Kaygı Ölçeği'dir.⁵² Bu ölçek, 45 madde ve 8 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeği orijinalinde güvenirlik katsayısı 0,95'tir.⁵³ Bu çalışmada ise 0,97 olarak tespit edilmiştir. Ölçeğin alt boyutlarının güvenirlik katsayıları şöyledir: "Görev Merkezli Kaygı" ,88; "Ekonomik/Sosyal Merkezli Kaygı" ,90; "Öğrenci İletişim Merkezli Kaygı" ,82; "Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı" ,85; "Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı" ,82; "Atanma Merkezli Kaygı" ,77; "Uyum Merkezli Kaygı" ,67; "Okul Yönetimi Merkezli Kaygı" ,94. Bu çalışmada ise "Görev Merkezli Kaygı" ,90; "Ekonomik/Sosyal Merkezli Kaygı" ,91; "Öğrenci İletişim Merkezli Kaygı" ,84; "Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı" ,86; "Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı" ,86; "Atanma Merkezli Kaygı" ,78; "Uyum Merkezli Kaygı" ,77; "Okul Yönetimi Merkezli Kaygı" ,95.

1.3. Verilerin Toplanması

Çalışmanın uygulama aşamasına geçilmeden önce, gerekli etik kurul onayı ve ilgili kurumlardan resmi izinler temin edilmiştir. Ayrıca çalışmada kullanılan veri toplama araçlarını geliştiren akademisyenlerden de izinler alınmıştır. İzin alındıktan sonra anketler yüz yüze toplanmıştır. Çalışmaya katılan kişilere bireysel katılım formları imzalatılmıştır. Veriler, gönüllülük esasına göre toplanmıştır.

1.4. Verilerin Analizi

Araştırma sürecinde elde edilen verilerin analizinde SPSS-22 programı kullanılmıştır. Öğretmen adaylarının akademik öz-yeterlikleri ile mesleki kaygı düzeylerine ait toplam puan ortalamaları hesaplanmıştır. Veriler, istatistiksel açıdan bağımsız örneklem için t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve basit doğrusal regresyon analizi ile değerlendirilmiştir.

⁵² Emine Cabı - Serpil Yalçınalp, "Öğretmen Adaylarına Yönelik Mesleki Kaygı Ölçeği (MKÖ): Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması", *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 44/44 (Haziran 2013), 85-96.

⁵³ Cabı - Yalçınalp, "Öğretmen Adaylarına Yönelik Mesleki Kaygı Ölçeği (MKÖ): Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması".

2. Bulgular

Verilerin analiz edilmesinde SPSS-22 paket programından istifade edilmiştir. Öncelikle ölçeklerin genel ortalamaları tespit edilmiş ardından ölçeklerin geneli ve alt faktörleri için normallik testleri yapılmıştır.

2.1. Normallik Testleri

Değişkenler	Çarpıklık	Basıklık
<i>Akademik Öz-yeterlik Ölçeği</i>	,047	,817
Sosyal Statü	-,514	-,846
Bilişsel Uygulamalar	,046	-,186
Teknik Beceriler	,216	,156
<i>Mesleki Kaygı Ölçeği</i>	,221	,438
Görev Merkezli Kaygı	-,330	-,974
Ekonomik/Sosyal Merkezli Kaygı	,206	,189
Öğrenci İletişim Merkezli Kaygı	,216	-,063
Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı	,217	,087
Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı	,216	,953
Atanma Merkezli Kaygı	,216	-,658
Uyum Merkezli Kaygı	-,729	,694
Okul Yönetimi Merkezli Kaygı	,854	,914

Tablo 2: Normallik Testi

Yukarıdaki tabloda basıklık ve çarpıklık değerlerinin -1 ile +1 arasında olduğu görülmektedir. Bu durum parametrik testlerin yapılması için veri setinin uygun olduğunu göstermektedir.⁵⁴

2.2. Betimsel İstatistik Analizi

Değişkenler	n	Min.	Max.	$\bar{x}$	Sd.
<i>Akademik Öz-yeterlik Ölçeği</i>	400	1,8	4,79	3,28	,620
Sosyal Statü		1,9	4,90	3,55	,727
Bilişsel Uygulamalar		1,58	4,68	3,16	,642
Teknik Beceriler		1,00	4,75	2,53	,644
<i>Mesleki Kaygı Ölçeği</i>	400	1,02	4,89	3,97	,72
Görev Merkezli Kaygı		1,08	5	3,94	,75

⁵⁴ Şener Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları ve Yorum İstatistik* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2010).

Ekonomik/Sosyal Merkezli Kaygı	1,08	5	3,94	,75
Öğrenci İletişim Merkezli Kaygı	1	5	4,02	1,01
Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı	1	5	4,2	,99
Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı	1	5	3,7	,901
Atanma Merkezli Kaygı	1	5	4,7	1,01
Uyum Merkezli Kaygı	1	5	3,9	1,2
Okul Yönetimi Merkezli Kaygı	1	5	3,9	1,1

Tablo 3: Betimsel İstatistik Analizi

Tabloda görüldüğü üzere öğretmen adaylarının akademik öz-yeterlik ölçeğinden aldıkları aritmetik ortalama $\bar{x}=3,28$ (sd.=,620)'dir. Katılımcıların akademik bir görevi orta düzeyde yapabilecekleri inancını taşıdıklarını göstermektedir. Ölçeğin alt faktörlerine bakıldığında en yüksek ortalamanın Sosyal Statü ($\bar{x}=3,55$; sd.=,727); en düşük ortalamanın ise Teknik Beceriler ($\bar{x}=2,53$; sd.=, .644) boyutlarında olduğu görülmektedir. Katılımcıların mesleki kaygılarına yönelik aritmetik ortalamaları $\bar{x} =3,97$ 'dir. Katılımcıların mesleki kaygıları yüksek düzeydedir. Alt faktörlere bakıldığında ise Atanma Merkezli Kaygı ($\bar{x}=4,7$; sd.=, 901) boyutunun en yüksek ortalamaoya sahip olduğu en düşük ortalamanın ise Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı ($\bar{x}=3,7$; sd.=,901) boyutunda olduğu görülmektedir.

2.3. Bağımsız Örneklem t-Testleri

Değişkenler	N	Cinsiyet	$\bar{x}$	Sd.	t	p
Akademik Öz-yeterlik Ölçeği	280	K	3,12	,682	-2,075	,042
	120	E	3,41	,670		
Sosyal Statü	280	K	3,41	,668	-,590	,557
	120	E	2,61	,653		
Bilişsel Uygulamalar	280	K	2,83	,648	-4,202	,000
	120	E	2,94	,539		
Teknik Beceriler	280	K	2,96	,630	-,366	,714
	120	E	2,51	,623		
Mesleki Kaygı Ölçeği	280	K	4,05	,829	-,125	,901
	120	E	4,07	,738		

Görev Merkezli Kaygı	280	K	3,46	,637	-,143	,886
	120	E	3,46	,701		
Ekonomik/Sosyal Merkezli Kaygı	280	K	3,51	,657	1,056	,291
	120	E	3,97	,667		
Öğrenci İletişim Merkezli Kaygı	280	K	4,09	1,03	-,325	,785
	120	E	4,14	,997		
Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı	280	K	3,45	,743	,274	,785
	120	E	4,21	,987		
Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı	280	K	3,53	,747	-,145	,884
	120	E	3,54	,792		
Atanma Merkezli Kaygı	280	K	4,00	,954	-,567	,398
	120	E	4,15	,802		
Uyum Merkezli Kaygı	280	K	3,23	,842	-2,144	,032
	120	E	4,05	1,06		
Okul Yönetimi Merkezli Kaygı	280	K	3,37	,818	-,993	,355
	120	E	3,97	,667		

Tablo 4: Bağımsız Örneklem t-Testi Sonuçları

Yukarıdaki tabloya göre Akademik Öz-yeterlik Ölçeğinin genel puanı cinsiyet açısından anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($t=-2,075$; $p=.042$). Akademik Öz-yeterlik Ölçeği genel puanında erkeklerin ortalaması (ort.= 3,41 sd.=,670) kadınların ortalamasından ($\bar{x}=3,12$; sd.=,682) daha yüksektir. Sosyal Statü alt boyutunda kadın öğretmen adayları ($\bar{x}= 3,41$; sd.=,668), erkeklerden ($\bar{x}= 2,61$; sd.=653) daha yüksek bir ortalamaya sahiptir. Cinsiyet değişkeni açısından Akademik Öz-yeterlik Ölçeğinin “Bilişsel Uygulamalar” alt faktörü ($t=4,202$; $p=.000$) ile Mesleki Kaygı Ölçeğinin alt faktörlerinden Uyum Merkezli Kaygı boyutunda ($t=-2,144$; $p=.032$) istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. Diğer değişkenler açısından anlamlı bir farklılaşmanın olmadığı görülmektedir.

Mesleki kaygı puanlarında da erkek öğretmen ($\bar{x}=4,07$; $sd=,738$) ve kadın öğretmen ($\bar{x}=4,05$; $sd=,829$) adaylarının kaygı puanlarının yüksek ve birbirine yakın olduğu görülmektedir. Mesleki Kaygı Ölçeğinin alt boyutlarına bakıldığında “Öğrenci İletişim Merkezli Kaygı” boyutunda erkek öğretmen ($\bar{x}=4,14$; $sd=,997$) ve kadın öğretmen ($\bar{x}=4,09$; $sd=1,03$) adaylarının kaygı puanlarının yüksek ve birbirine yakın olduğu görülmektedir. “Atanma Merkezli Kaygı” boyutunda da erkek öğretmen ($\bar{x}=4,007$; $sd=,802$) ve kadın öğretmen ($\bar{x}=4,15$; $sd=,954$) adaylarının kaygı puanlarının yüksek ve birbirine yakın olduğu belirlenmiştir. “Uyum Merkezli Kaygı” boyutunda ise erkek katılımcıların kaygı puanlarının ($\bar{x}=4,05$; $sd=1,06$) kadın katılımcılara ($\bar{x}=3,23$; $sd=,842$) göre daha yüksek olduğu görülmektedir. “Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı” boyutunda ise erkek öğretmen adaylarının kaygılarının ($\bar{x}=4,21$; $sd=,987$) yüksek seviyede ve kadın katılımcılara ($\bar{x}=3,53$; $sd=,747$) göre daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların akademik öz-yeterlikleri ile mesleki kaygı puanlarının fakülteyi isteyerek gelip gelmemelerine göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacı ile t-Testi yapılmıştır.

Değişkenler	N	Bölümü İsteyerek Seçme	$\bar{x}$	Sd.	t	p
Akademik Öz-yeterlik Ölçeği	345	Evet	4,01	,780	1,163	,259
	55	Hayır	3,7	1,009		
Sosyal Statü	345	Evet	3,18	,668	-,110	,914
	55	Hayır	3,25	,689		
Bilişsel Uygulamalar	345	Evet	3,16	,648	,043	,966
	55	Hayır	2,94	,539		
Teknik Beceriler	345	Evet	3,14	,717	-,050	,960
	55	Hayır	3,15	1,107		
Mesleki Kaygı Ölçeği	345	Evet	4,12	,742	2,010	,047
	55	Hayır	3,68	1,102		
Görev Merkezli Kaygı	345	Evet	2,63	1,063	1,192	,058
	55	Hayır	2,16	,923		
Ekonomik/Sosyal Merkezli Kaygı	345	Evet	3,94	,725	,114	,911
	55	Hayır	3,92	,983		
	345	Evet	4,19	1,03	2,221	,028

Öğrenci İletişim Merkezli Kaygı	55	Hayır	3,59	1,280		
Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı	345	Evet	4,32	,932	1,832	,069
Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı	55	Hayır	3,82	1,332		
	345	Evet	4,07	,794	1,168	,245
Atanma Merkezli Kaygı	55	Hayır	3,81	1,194		
	345	Evet	4,08	,820	1,145	,254
Uyum Merkezli Kaygı	55	Hayır	3,81	1,375		
	345	Evet	4,05	1,152	2,774	,013
Okul Yönetimi Merkezli Kaygı	55	Hayır	3,12	1,280		
	345	Evet	3,99	1,071	,859	,402
	55	Hayır	3,70	1,263		

Tablo 5: t-Testi Sonuçları

Yukarıdaki tabloya göre Akademik Öz-yeterlik Ölçeğinin genel puanı bölüme isteyerek gelme açısından anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($t=-1,163$; $p=,259$). Akademik Öz-yeterlik Ölçeği genel puanında bölümü isteyerek seçenlerin ortalaması ($\bar{x}=4,01$; $sd=,780$) istemeyerek gelenlerin ortalamasından ($\bar{x}=3,7$; $sd=1,009$) daha yüksektir. “Bilişsel Uygulamalar” alt boyutunda bölüme isteyerek gelenlerin ortalaması ($\bar{x}=3,16$; $sd=,648$), istemeyerek gelenlerin ($\bar{x}=2,94$; $sd=,539$) daha yüksek bir ortalama sahiptir.

Yukarıdaki tabloya göre Mesleki Kaygı Ölçeğinin genel puanı bölüme isteyerek gelme anlamlı şekilde farklılaşmaktadır ($t=-2,010$; $p=,047$). Mesleki Kaygı puanlarında bölüme isteyerek gelenlerin ($\bar{x}=4,12$; $sd=,742$) istemeyerek gelenlere göre ($\bar{x}=3,68$; $sd=,1102$) kaygı puanlarının yüksek olduğu görülmektedir. Mesleki Kaygı Ölçeğinin alt boyutlarından “Öğrenci İletişim Merkezli Kaygı” boyutunda fakülteyi isteyerek gelme açısından ($t=2,221$; $p=,028$) açısından anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. “Uyum Merkezli Kaygı” alt boyutunda da fakülteyi isteyerek gelme açısından ($t=2,774$; $p=,013$) açısından anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. “Görev Merkezli Kaygı” alt boyutunda kaygı puanlarında bölüme isteyerek gelenlerin ($\bar{x}=2,63$; $sd=1,063$) istemeyerek gelenlere göre ($\bar{x}=2,16$; $sd=,923$) kaygı puanlarının yüksek olduğu görülmektedir. “Ekonomik/Sosyal Merkezli Kaygı” boyutunda bölüme

isteyerek gelenlerin ($\bar{x}=33,94$; $sd=,725$) istemeyerek gelenlere göre ($\bar{x}=3,92$; $sd=,983$) kaygı puanlarının biraz yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. “Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı” boyutunda da bölüme isteyerek gelenlerin ($\bar{x}=4,32$; $sd=,932$) lehine bir avantaj ortaya çıkmıştır. “Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı” at boyutunda da bölüme isteyerek gelenlerin ($\bar{x}=4,07$; $sd=,794$) lehine bir avantaj ortaya çıkmıştır. “Atanma Merkezli Kaygı” ($\bar{x}=4,08$; $sd=,820$) ve “Okul Yönetimi Merkezli Kaygı” ($\bar{x}=3,81$; $sd=1,375$) boyutlarında da bölüme isteyerek gelenlerin lehine bir avantaj çıkmıştır.

Öğretmen adaylarının akademik öz-yeterlikleri ile mesleki kaygı puanlarının öğrenim gördükleri sınıfa bağlı olarak farklılaşp farklılaşmadığını tespit edebilmek için tek yönlü varyans analizi yapılmıştır.

2.4. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA)

Değişkenler	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Kareler Ortalaması	F	p
Akademik Öz-yeterlik Ölçeği	Gruplararası	5288,385	1322,096	2,706	,034
	Gruplar içi	53245,895	488,494		
	Toplam	58534,281			
Sosyal Statü	Gruplararası	951,729	237,932	4,768	,001
	Gruplar içi	6986,519	49,904		
	Toplam	7938,248			
Bilişsel Uygulamalar	Gruplararası	1966,130	491,533	3,554	,009
	Gruplar içi	19503,329	138,321		
	Toplam	21469,459			
Teknik Beceriler	Gruplararası	93,987	23,497	2,588	,039
	Gruplar içi	1280,342	9,080		
	Toplam	1374,329			
Mesleki Kaygı Ölçeği	Gruplararası	49854,544	12463,636	13,665	,000
	Gruplar içi	101237,965	9912,054		
	Toplam	151092,509			
Görev Merkezli Kaygı	Gruplararası	45,038	11,259	13,856	,000
	Gruplar içi	113,762	,813		
	Toplam	158,800			
Ekonomik /	Gruplararası	16,639	4,160	8,895	,000

Sosyal Merkezli Kaygı	Gruplar içi	65,474	, 468		
	Toplam	82,113			
Öğrenci İletişim Merkezli Kaygı	Gruplararası	1502,103	375,526	14,449	,000
	Gruplar içi	3040,856	25,990		
	Toplam	4542,959			
Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı	Gruplararası	672,399	168,100	8,678	,000
	Gruplar içi	2247,023	19,371		
	Toplam	2919,421			
Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı	Gruplararası	444,802	111,201	7,319	,000
	Gruplar içi	1762,553	15,194		
	Toplam	2207,355			
Atanma Merkezli Kaygı	Gruplararası	298,985	74,746	7,062	,000
	Gruplar içi	1238,401	10,585		
	Toplam	1537,385			
Uyum Merkezli Kaygı	Gruplararası	701,518	175,379	23,445	,000
	Gruplar içi	875,204	7,480		
	Toplam	1576,721			
Okul Yönetimi Merkezli Kaygı	Gruplararası	189,739	47,435	4,880	,001
	Gruplar içi	1127,617	9,721		
	Toplam	1317,355			

Tablo 6: Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Tablo 6'ya göre katılımcıların akademik öz-yeterlik puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmaktadır ($F=2,706$; $p=0,034$). Alt boyutlara bakıldığında ise “Sosyal Statü” ($F=4,768$; $p=0,001$); “Bilişsel Uygulamalar” ($F=3,554$; $p=0,009$) ve “Teknik Beceriler” ($F=2,588$; $p=0,039$) boyutlarında akademik öz-yeterlik puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir.

Mesleki kaygı puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($F=13,665$; $p=0,000$). Mesleki Kaygı Ölçeğinin alt faktörlerine bakıldığında “Görev Merkezli Kaygı” ($F=13,856$; $p=0,000$), “Ekonomik/Sosyal Merkezli Kaygı” ($F=8,895$; $p=0,000$), “Öğrenci/İletişim Merkezli Kaygı” ($F=14,449$; $p=0,000$), “Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı”, ($F=8,678$; $p=0,000$), “Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı” ($F=7,319$; $p=0,000$), “Atanma Merkezli Kaygı” ($F=7,062$; $p=0,000$), “Uyum Merkezli Kaygı” ($F=23,445$; $p=0,000$) ve “Okul Yönetimi Merkezli Kaygı” ($F=4,488$; $p=0,001$)

boyutlarında kaygı puanları açısından gruplar arasında anlamlı bir fark bulunduğu görülmektedir.

Akademik Öz-yeterlik Ölçeği ve alt boyutları için farklılaşmanın hangi sınıflar arasında olduğunu belirlemek amacı ile varyanslar eşit olmadığı için Games-Howell testi yapılmıştır. Akademik öz-yeterlik toplam puanında gruplar arasında fark bulunmamıştır. Games-Howell testi Sosyal Statü alt boyutunda testine göre dördüncü sınıflar, hazırlık sınıfları ile ($md=-6,341$; $se.=1,649$; $p=,003$) negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Bilişsel Uygulamalar alt faktöründe hazırlık sınıfları ile ikinci sınıflar arasında anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ($md=-13,667$; $se.=4,326$; $p=,037$).

Mesleki Kaygı Ölçeği ve alt boyutları için farklılaşmanın hangi sınıflar arasında olduğunu belirlemek amacı ile varyanslar eşit olmayıp homojen dağıldığı durumlarda örneklem boyutları eşit olmadığı için Post Hoc. testlerinden Hochberg's GT2 testi yapılmıştır. 1. Sınıf ile 4. Sınıf arasında akademik mesleki kaygı puanları arasında anlamlı bir fark vardır. 4. sınıf öğrencilerinin mesleki kaygı puanı, 1. Sınıf öğrencilerine göre anlamlı derecede daha yüksektir ($md=-44,5$; $se.=7,618$; $p=,000$). Alt boyutlara bakıldığında "Görev Merkezli Kaygı" boyutunda 4. sınıf öğrencilerinin mesleki kaygı puanı, hazırlık sınıfı öğrencilerine göre anlamlı derecede daha yüksektir ($md=1,325$; $se.,199$; $p=,000$). "Ekonomik/Sosyal Merkezli Kaygı" boyutunda da 4. sınıf öğrencilerinin mesleki kaygı puanı, hazırlık sınıfı öğrencilerine göre anlamlı derecede daha yüksektir ($md=,815$; $se.,151$; $p=,000$). "Öğrenci İletişim Merkezli Kaygı" boyutunda ise 4. sınıf öğrencilerinin mesleki kaygı puanı, 1. Sınıf öğrencilerine göre anlamlı derecede daha yüksektir ($md=6,696$; $se.=1,2551$; $p=,000$). "Atanma Merkezli Kaygı" boyutunda mesleki kaygı puanları arasında anlamlı bir fark vardır. 4. sınıf öğrencilerinin mesleki kaygı puanı, hazırlık sınıfı öğrencilerine göre anlamlı derecede daha yüksek olduğu görülmüştür ($md=3,62$; $se.=,807$; $p=,000$). Sınıf değişkeninin çalışmada kullanılan diğer değişkenlerle anlamlı bir ilişkisi bulunmamıştır.

2.5. Regresyon Analizi

Katılımcıların mesleki kaygılarının, akademik öz-yeterliklerini yordayıp yordamadığını gösteren regresyon analizi aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Değişkenler	Beta	t	p	r ²
Mesleki Kaygı Ölçeği	-,117	-2,098	,038	,040
Görev Merkezli Kaygı	-4,400	-2,328	,022	,045
Ekonomik/Sosyal Merkezli Kaygı	-6,485	-2,351	,020	,046
Öğrenci İletişim Merkezli Kaygı	-,735	-2,217	,029	,042
Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı	-,718	-1,757	,000	,027
Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı	-1,0	-2,147	,034	,040
Atanma Merkezli Kaygı	-1,504	-2,720	,008	,062
Uyum Merkezli Kaygı	-1,388	-2,426	,017	,042
Okul Yönetimi Merkezli Kaygı	-,242	-,393	-,695	,001

Tablo 7: Regresyon Analizi Sonuçları

Yapılan analizler sonucunda, DKAB öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının akademik öz-yeterlik düzeylerini istatistiksel olarak anlamlı bir biçimde yordadığı belirlenmiştir ($\beta = ,117$; $p = ,038$). Mesleki kaygılar, akademik öz-yeterlik değişkenindeki varyansın yaklaşık %4'ünü açıklamaktadır. Ayrıca, katılımcıların akademik öz-yeterlikleri ile mesleki kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı ve düşük düzeyde pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Alt faktörlere bakıldığında “Görev Merkezli Kaygı” (β :-4,400; p = ,045), “Ekonomik/Sosyal Merkezli Kaygı” (β :-6,485; p = ,046), “Öğrenci İletişim Merkezli Kaygı” (β :-,735; p = ,042), “Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı” (β :-,718; p = ,027), “Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı” (β :-1; p = ,040), “Uyum Merkezli Kaygı” (β :-1,388; p = ,042) ve “Okul Yönetimi Merkezli Kaygı” (β :-,242; p = ,001) boyutlarında mesleki kaygının akademik öz-yeterliliği istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. “Atanma Merkezli Kaygı” (β :-1,504; p = ,062) boyutu ise istatistiksel olarak anlamlı değildir. Alt faktörlere bakıldığında “Görev Merkezli Kaygı” %4,5, “Ekonomik/Sosyal Merkezli Kaygı” %4,6, “Öğrenci İletişim Merkezli Kaygı” %4,2, “Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı” %2,7, “Kişisel Gelişim Merkezli Kaygı” %4, “Uyum Merkezli Kaygı” %4, 2 ve “Okul Yönetimi Merkezli

Kaygı” %0,1 oranında varyansı açıklamaktadır. Alt boyutlar için de öz-yeterlikleri ile mesleki kaygıları arasında yine istatistiksel olarak anlamlı ve düşük düzeyde bir ilişkinin olduğu görülmüştür.

3. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Araştırmada verilerin analiz sonuçlarına göre DKAB öğretmen adaylarının akademik öz-yeterlikleri orta seviyededir. Buradan hareketle katılımcıların bir işi başarmaya olan inançlarının orta seviyede olduğu söylenebilir. Uçar ve Semerci tarafından ilahiyat fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada da öğrencilerin akademik öz-yeterliklerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.⁵⁵ Donmuş vd. (2013) tarafından yapılan çalışmada da farklı branşlardaki öğretmen adaylarının akademik öz-yeterlikleri orta seviyede çıkmıştır.⁵⁶ Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının mesleki kaygılarının yüksek olması günümüz şartlarında öğretmen adaylarının atamalarının zorlaşması ile ilgili olabilir. Ayrıca KPSS puan barajlarının yüksek bu sonuca sebep olabilir. Ölçeğin alt faktörlerine bakıldığında en yüksek ortalamanın “Sosyal Statü” boyutunda olduğu görülmüştür. Bu durum katılımcıların derse katılma, öğretim üyelerine soru sorma ve ders dışı faaliyetlere katılma konusunda kendileri ile ilgili algılarının diğer boyutlara göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Araştırmada katılımcıların mesleki kaygı puanlarının yüksek olduğu belirlenmiştir. Alt faktörlere bakıldığında ise “Atanma Merkezli Kaygı” boyutunun en yüksek ortalamaya sahip olduğu bulunmuştur. Bu durum katılımcıların atama sınavından düşük not almaktan, atanamamaktan veya istedikleri yere atanamamaktan dolayı kaygı yaşadıkları şeklinde yorumlanabilir. Uçar ve Yakut (2024) tarafından yapılan çalışmada da

Araştırmaya katılan kadın katılımcıların akademik öz-yeterlik ortalamaları erkek katılımcılara oranla daha yüksek çıkmıştır. Osmanoğlu ve Ulu (2024) yaptıkları çalışmada, bu çalışma ile benzer sonuçlara

⁵⁵ Uçar - Semerci, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Akademik Erteleme Davranışları ile Akademik Öz-yeterlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, 552-582.

⁵⁶ Donmuş vd., “Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-yeterlikleri ve Mesleki Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”.

ulaşmışlardır.⁵⁷ Keleşoğlu (2011)'nın ise yaptığı çalışma bulguları bu çalışma ile zıtlık göstermektedir. ⁵⁸ Tunca ve Alkın Şahin (2014) ise yaptıkları çalışmalarda akademik öz-yeterliğin cinsiyete göre fark etmediği sonucuna ulaşmışlardır.⁵⁹ Buradan hareketle cinsiyet değişkeninin akademik öz-yeterliğe etkisinin uygulanan örneklem bağlamında değiştiğini söylemek mümkündür.

Alt faktörlere bakıldığında “Sosyal Statü” boyutunda kadın öğretmen adayları erkeklerden daha yüksek bir ortalamaya sahiptir. Bu durum kadın katılımcıların sınıfta derse katılım açısından daha aktif oldukları, soru sorabildikleri ve öğretim üyeleri ile rahat iletişim kurabildikleri şeklinde yorumlanabilir.

DKAB öğretmen adaylarından erkek katılımcıların kadın katılımcılara nazaran mesleki kaygılarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu çalışmanın sonuçları ile Aydın ve Tekneci (2013) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları ile paraleldir.⁶⁰ Ayrıca Uygun, Avaroğulları ve Oran'ın (2016) öğretmen adaylarıyla yaptıkları çalışmada da paralel sonuçlara ulaşılmıştır.⁶¹ Bu durum erkek katılımcıların ev geçindirme konusunda toplumun erkek rolüne yüklediği sorumluluk nedeni ile böyle bir kaygı yaşadıkları şeklinde yorumlanabilir. Kuşçalı (2019) tarafından yapılan çalışmada ise bu çalışmadan farklı olarak kadın

⁵⁷ Osmanoğlu - Ulu, “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-Yeterlik ve Üstbilişsel Farkındalıklarının İncelenmesi”.

⁵⁸ Şeyda Keleşoğlu, *Öğrenme Stilleri, Akademik Öz-yeterlik, Seviye Belirleme Sınavı Puanları ve Öğrenci Özellikleri Değişkenlerinin Lise 1. Sınıf Akademik Başarısını Yordama Gücü Üzerine Bir Araştırma* (Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2011).

⁵⁹ Nihal Tunca - Senar Alkın-Şahin, “Öğretmen Adaylarının Bilişötesi (Üst Biliş) Öğrenme Stratejileri ile Akademik Öz-yeterlik İnançları Arasındaki İlişki”, *Anadolu Journal of Educational Sciences International* 4/1 (Haziran 2014), 47-56.

⁶⁰ Aydan Aydın - Emrah Tekneci, “Zihin Engelliler Öğretmenliği Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları İle Kaygı Düzeyleri”, *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 3/2 (Temmuz 2016), 1-12.

⁶¹ Kamil Uygun vd., “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi”, *Journal of Turkish Studies* 11/Volume 11 Issue 21 (01 Ocak 2016), 417-417.

katılımcıların kaygılarının yüksek olduğu görülmüştür.⁶² Ayrıca Arslan (2023) vd. tarafından yapılan çalışmada da kadın katılımcıların mesleki kaygı düzeyleri daha yüksek çıkmıştır.⁶³ Alt boyutlarda ise “Atanma Merkezli Kaygı” boyutunda da erkek öğretmen ve kadın öğretmen adaylarının kaygı puanlarının yüksek ve birbirine yakın olduğu belirlenmiştir. Atanma konusunda her iki grubun kaygı yaşadığı görülmektedir. “Uyum Merkezli Kaygı” boyutunda ise erkek katılımcıların kaygı puanlarının kadın katılımcılar göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Bu noktada meslek seçiminden pişman olmaktan, istemedikleri bir şehirde çalışmaktan ve çalıştıkları yere uyum sağlama açısından erkek katılımcıların kız öğrencilere göre daha fazla kaygı yaşadıkları şeklinde yorumlanabilir. Meslektaş ve Veli Merkezli Kaygı boyutunda da erkek öğretmen adaylarının kaygılarının yüksek seviyede ve kadın katılımcılara göre daha fazla olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre erkek katılımcıların kız öğrencilere nazaran veli ve meslektaşları ile iletişim kurma hususunda daha çok kaygı duydukları şeklinde yorumlanabilir.

Bölüme isteyerek gelen öğretmen adaylarının akademik öz-yeterliklerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca Uçar ve Yakut (2024) tarafından ilahiyat fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan çalışmada da kendi isteğiyle bu fakülteyi seçen öğrencilerin daha düşük depresyon ve anksiyete düzeylerine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.⁶⁴ Donmuş vd. (2013) tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.⁶⁵ Bu durum bireylerin sevdikleri işlerde daha başarılı olmalarına bağlanabilir. Bölüme isteyerek gelen öğrencilerin mesleki kaygıları istemeyerek gelenlerin kaygılarından daha yüksektir. “Mesleki Kaygı

⁶² Ali Kuşçalı, “İslami İlimler Fakültesi Öğrencilerinin Mesleki Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi”, *Mütefekkir* 6/11 (30 Haziran 2019), 193-210.

⁶³ Arslan vd., “Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi”.

⁶⁴ Recep Uçar - Sümeyra Yakut, “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Akademik Öz-Yeterlik, Depresyon, Anksiyete ve Stres Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”, *Din ve İnsan Dergisi* 4/8 (20 Kasım 2024), 335-362.

⁶⁵ Donmuş vd., “Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-yeterlikleri ve Mesleki Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi”.

Ölçeği”nin tüm alt faktörlerinde bölümü isteyerek gelenlerin kaygılarının daha yüksek olduğu görülmüştür.

Araştırmaya katılan DKAB öğretmen adaylarının hazırlık sınıfına nazaran 4. Sınıfta olanların daha yüksek düzeyde akademik öz-yeterliğe sahip oldukları görülmektedir. Bu durum öğretmen adaylarının aldıkları eğitim arttıkça akademik öz-yeterliklerinin arttığı şeklinde yorumlanabilir.

Katılımcıların son sınıfta olanların daha yüksek düzeyde mesleki kaygıya sahip oldukları görülmektedir. Bu durum öğretmen adaylarının mezuniyet yaklaştıkça daha çok iş bulma ve hayata atılma kaygısı yaşadıkları şeklinde düşünülebilir. “Görev Merkezli Kaygı” boyutunda 4. sınıf öğrencilerinin mesleki kaygı puanı, hazırlık sınıfı öğrencilerine göre anlamlı derecede daha yüksektir. Çubukçu ve Dönmez’in (2011) yaptıkları çalışmada dördüncü sınıfların görev merkezli kaygı düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.⁶⁶ Bu bulgu, çalışmanın sonucuyla paralellik göstermektedir. “Ekonomik/Sosyal Merkezli Kaygı” boyutunda da 4. sınıf öğrencilerinin mesleki kaygı puanı, hazırlık sınıfı öğrencilerine göre anlamlı derecede daha yüksektir. Öğrencilerin, mezuniyetleri yaklaştıkça mesleklerinden elde edecekleri gelirle geçimlerini rahatça sağlayıp sağlayamayacaklarına dair kaygı yaşadıkları şeklinde yorumlanabilir. “Öğrenci İletişim Merkezli Kaygı” boyutunda ise 4. sınıf öğrencilerinin mesleki kaygı puanı, 1. Sınıf öğrencilerine göre anlamlı derecede daha yüksektir. Katılımcıların son sınıfta “Atanma Merkezli Kaygı” boyutunda 1. Sınıflara göre yüksek olması mezuniyet yaklaştıkça atanma kaygısının arttığı şeklinde düşünülebilir.

DKAB öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin, akademik öz-yeterliklerini istatistiksel olarak anlamlı biçimde yordadığı belirlenmiştir. Bununla birlikte, mesleki kaygı puanları ile akademik öz-yeterlik puanları arasında anlamlı ve düşük düzeyde bir ilişki saptanmıştır. Dadandı, Kalyon ve Yazıcı’nın (2016) gerçekleştirdiği çalışmada da benzer şekilde bu iki değişken arasında negatif yönlü

⁶⁶ Zühal Çubukçu - Ayşe Dönmez, “Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi”, *Eğitimde Kuram ve Uygulama* 7/1 (Ocak 2013), 3-25.

anlamli bir ilişki olduğu ortaya konmuştur.⁶⁷ Deniz ve Tican'ın (2017) çalışmaları da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.⁶⁸ Güngör ve Gül'ün (2021) yaptıkları çalışmada ise bu çalışmadan farklı olarak katılımcıların öz-yeterlik algıları ile mesleki kaygıları arasında negatif yönde ancak yüksek düzeyde bir ilişki tespit edilmiştir.⁶⁹

Araştırma sonuçlarından hareketle şu öneriler yapılabilir:

DKAB öğretmen adaylarında öz-yeterlik algısını yükseltmek ve mesleki kaygılarını azaltmak için danışmanlık ve rehberlik hizmeti verilebilir.

Üniversitelerde öz-yeterlik inancını geliştirmek ve mesleki kaygılarını azaltmak için öğrenci kulüplerinde özel programlar yapılabilir.

Öğrencilerin atama merkezli kaygılarını azaltmak amacı ile istihdama göre İlahiyat fakültelerine öğrenci alınabilir.

Öğrencilerin atama merkezli kaygılarını azaltmak amacı ile kariyer ofislerinde bilgilendirici toplantı ve seminerler yapılabilir.

Kaynakça

Arslan, Rabia vd., Senar. "Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygı Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi". *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 12/1 (25 Ocak 2023), 161-171. doi.org/10.33206/mjss.1158406.

Artino, Anthony R. "Academic Self-Efficacy: from Educational Theory to Instructional Practice". *Perspectives on Medical Education* 1 (2012), 76-85.

⁶⁷ İbrahim Dadandı vd., "Eğitim Fakültesinde Öğrenim Gören ve Pedagojik Formasyon Eğitimi Alan Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik İnançları, Kaygı Düzeyleri ve Öğretmenlik Mesleğine Karşı Tutumları", *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi* 11/1 (Mart 2016), 253-269.

⁶⁸ Deniz - Tican, "Öğretmen Adaylarının Öğretmen Öz-Yeterlik İnançları ile Mesleki Kaygılarına Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi".

⁶⁹ Coşkun Güngör - İbrahim Gül, "Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik Algıları ile Mesleki Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki", *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 25 (Ocak 2021), 774-811.

- Aydın, Aydan - Tekneci, Emrah. "Zihin Engelliler Öğretmenliği Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları İle Kaygı Düzeyleri". *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi* 3/2 (Temmuz 2016), 1-12.
- Baltaş, Acar. *Üstün Başarı*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 8. Basım, 1993.
- Bandura, Albert. "Self-Efficacy: toward a Unifying Theory Of Behavioral Change." *Psychological Review* 84/2 (1977), 191.
- Bandura, Albert. "Social Foundations of Thought And Action". *Englewood Cliffs, NJ* 1986/23-28 (1986), 2.
- Bandura, Albert. *Self-Efficacy: the Excercise of Control*. New York: Freeman, 1997.
- Büyüköztürk, Şener vd. *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi, 23. Baskı., 2017.
- Büyüköztürk, Şener. *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı İstatistik, Araştırma Deseni SPSS Uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi, 2010.
- Cabı, Emine - Yalçınalp, Serpil. "Öğretmen Adaylarına Yönelik Mesleki Kaygı Ölçeği (MKÖ): Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 44/44 (Haziran 2013), 85-96.
- Cooper, Cary L. vd. *Organizational Stress: A Review and Critique of Theory, Research and Applications*. London: Sage, Sage Publications., 2001.
- Çınar, Burhan - Yenipınar, Uysal. "Turizm Rehberliği Bölümü Öğrencilerinde Genel Öz- Yeterlilik Algısı, Mesleki Kaygı ve Mesleği Yapma Niyeti İlişkisi". *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi* 30/3 (06 Aralık 2019), 153-162. doi.org/10.17123/atad.656005.
- Çubukçu, Zühal - Dönmez, Ayşe. "Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi". *Eğitimde Kuram ve Uygulama* 7/1 (Ocak 2013), 3-25.
- Dadandı, İbrahim vd. "Eğitim Fakültesinde Öğrenim Gören ve Pedagojik Formasyon Eğitimi Alan Öğretmen Adaylarının Öz-yeterlilikleri İnançları, Kaygı Düzeyleri ve Öğretmenlik Mesleğine Karşı Tutumları". *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi* 11/1 (Mart 2016), 253-269.
- Deniz, Sabahattin - Tican, Canses. "Öğretmen Adaylarının Öğretmen Öz-yeterlilikleri İnançları ile Mesleki Kaygılarına Yönelik Görüşlerinin

- İncelenmesi". *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 17/4 (Aralık 2017), 1838-1859. doi.org/10.17240/aibuefd.2017.17.32772-363968.
- Donmuş, Vildan vd. "Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-yeterlikleri ve Mesleki Kaygıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 14/37 (Mart 2017), 1-13.
- Ekici, Gülay. "Akademik Öz-yeterlikleri Ölçeği: Türkçeye Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması". *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 43/43 (2012), 174-185.
- Erdoğan, İrfan. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Mesleğine Yönelik Tutumları ile Mesleki Kaygıları Arasındaki İlişki". *Eskişen* 45 (Eylül 2021), 797-818. doi.org/10.37697/eskişen.954088.
- Fuller, Frances F. "Concerns of Teachers: A Developmental Conceptualization". *American Educational Research Journal* 6/2 (1969), 207-226.
- Gerçek, Merve. "Mesleki Kaygı ve Kariyer Uyumluluğu Arasındaki İlişkiler: Öğretmen Adayları Açısından Bir İnceleme". *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 20/2 (Aralık 2018), 297-312. doi.org/10.26468/trakyasobed.401010
- Güngör, Coşkun - Gül, İbrahim. "Öğretmen Adaylarının Öz Yeterlik Algıları ile Mesleki Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki". *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 25 (Ocak 2021), 774-811.
- Güzel, Hatice. "Lise Öğrencilerinin Akademik Öz-yeterlik İnanç Düzeylerinin İnternet Kullanımı ve Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi". *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi* 11 (2019), 225-245.
- Heslin, Peter A. - Klehe, Ute-Christine. "Self-Efficacy". *Encyclopedia Of Industrial/Organizational Psychology*, SG Rogelberg, ed. 2 (2006), 705-708.
- Izard, Carroll E - Buechler, Sandra. "Aspects of Consciousness and Personality in Terms of Differential Emotions Theory". *Theories of Emotion*. 165-187. Elsevier, 1980.
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi Kavramlar İlkeler Teknikler*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2023.

- Kaya, Mevlüt - Varol, Kübra. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Durumluk-Süreklilik Kaygı Düzeyleri ve Kaygı Nedenleri (Samsun Örneği)”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/17 (Eylül 2004), 31-63. doi.org/10.17120/omuifd.53984.
- Keleşoğlu, Şeyda. *Öğrenme Stilleri, Akademik Öz-yeterlik, Seviye Belirleme Sınavı Puanları ve Öğrenci Özellikleri Değişkenlerinin Lise 1. Sınıf Akademik Başarısını Yordama Gücü Üzerine Bir Araştırma*. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, 2011.
- Kirman, Mehmet Ali - Demir, Rıdvan. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Beklenti ve Sorunları: Mustafa Kemal Üniversitesi Örneği”. *Antakiyat* 1/1 (Kasım 2018), 1-21.
- Kuşçalı, Ali. “İslami İlimler Fakültesi Öğrencilerinin Mesleki Kaygı Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi”. *Mütefekkir* 6/11 (Haziran 2019), 193-210. doi.org/10.30523/mutefekkir.584413.
- Nabavi, Razieh Tadayon - Bijandi, Mohammad Sadegh. “Bandura’s Social Learning Theory & Social Cognitive Learning Theory”. *Theories of Developmental Psychology*, 1-24.
- Osmanoğlu, Cemil - Ulu, Mustafa. “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-yeterlikleri ve Üstbilişsel Farkındalıklarının İncelenmesi”. *Bilimname* 51 (Nisan 2024), 87-146. doi.org/10.28949/bilimname.1418688
- Owen, Steven . - Froman, Robin D. “Development of a College Academic Self-Efficacy Scale.” *The Annual Meeting of the National Council on Measurement in Education, New Orleans*, 1-8.
- Schunk, Dale H. “Self-Efficacy and Academic Motivation”. *Educational Psychologist* 26/3-4 (01 Haziran 1991), 207-231. doi.org/10.1080/00461520.1991.9653133.
- Schunk, Dale H. “Self-Efficacy, Motivation, and Performance”. *Journal of Applied Sport Psychology* 7/2 (1995), 112-137.
- Schunk, Dale H. - DiBenedetto, Maria K. “Academic Self-Efficacy”. *Handbook of Positive Psychology in Schools*. 268-282. Routledge, 3. Basım, 2022.
- Schunk, Dale H. - Pajares, Frank. “The Development of Academic Self-Efficacy”. *Development of Achievement Motivation*. ed. Allan Wigfield

- Jacquelynne S. Eccles. 15-31. San Diego: Academic Press, 2002. doi.org/10.1016/B978-012750053-9/50003-6.
- Tatlıoğlu, Sevrâ Su. "Öğrenmeye Sosyal- Bilişsel Bir Bakış: Albert Bandura". *Sosyoloji Notları* 5/1 (2021), 15-30.
- TDK Güncel Türkçe Sözlük. Erişim: 3 Ağustos 2024. <https://sozluk.gov.tr/>
- Tunca, Nihal - Alkın-Şahin, Senar. "Öğretmen Adaylarının Bilişötesi (Üst Biliş) Öğrenme Stratejileri ile Akademik Öz-yeterlikleri İnançları Arasındaki İlişki". *Anadolu Journal of Educational Sciences International* 4/1 (Haziran 2014), 47-56. doi.org/10.18039/ajes.89592.
- Uçar, Recep - Semerci, Ayşegül. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Akademik Erteleme Davranışları ile Akademik Öz-yeterlikleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Tokat İlmîyat Dergisi* 12/2 (31 Aralık 2024), 552-582. <https://doi.org/10.51450/ilmiyat.1548347>
- Uçar, Recep - Yakut, Sümeyra. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Akademik Öz-yeterlikleri , Depresyon, Anksiyete ve Stres Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi". *Din ve İnsan Dergisi* 4/8 (20 Kasım 2024), 335-362. <https://doi.org/10.69515/dinveinsan.1561946>
- Uygun, Kamil vd. "Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Mesleki Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi". *Journal of Turkish Studies* 11/Volume 11 Issue 21 (Ocak 2016), 417-417. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.11296>.
- Ünlü, Hüseyin - Erbaş, Mustafa Kayıhan. "Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Akademik Öz-yeterlikleri ve Mesleki Kaygıları". *Türkiye Spor Bilimleri Dergisi* 2/1 (2018), 15-25.
- Van Lange, Paul vd. "Social Cognitive Theory: An Agentic Perspective". *Handbook of Theories of Social Psychology: Volume 1*. London: SAGE Publications Ltd, 2012. <https://doi.org/10.4135/9781446249215>.
- "Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi". Erişim 26 Ekim 2024. <https://istatistik.yok.gov.tr/>